

Rondje Westerschelde

Een maandelijkse rubriek over vogels door Eric Martejijn

Eric Martejijn (IJzendijke 1958) geniet al bijna 50 jaar van vogels langs de Westerschelde. Lees iedere maand zijn vogelverhaal om daarna zelf te gaan kijken naar het vogelparadijs tussen Cadzand en Terneuzen. Johnny du Burck (Oostburg 1968) legt op foto vast waar woorden te kort schieten.

mei 2022

Het is zomer en er giert iets zwarts door de straat

Gierzwaluw.

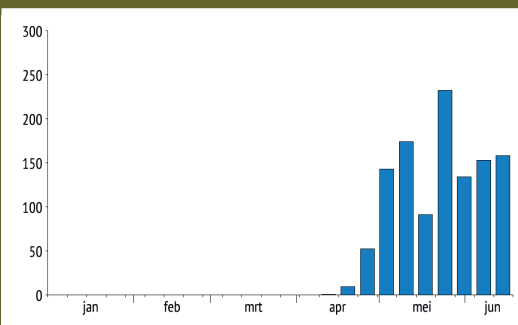
Foto: Johnny du Burck

Als de rest van vogelend Nederland nog uitkijkt naar de eerste Gierzwaluw (vroeger 'traditioneel op 30 april: Koninginnedag'), is de trek langs Telpost Breskens al in volle gang en het eerst waargenomen exemplaar al weken eerder gepasseerd. De voorjaarstrek is vooral in mei en begin juni.

Zeker met wind uit het (zuid)oosten, met zowel mooi als regenachtig weer, kunnen er zich duizenden vogels laag over de dijk naar het oosten haasten. De grootste dagtotalen bedragen 20.000 tot ruim 40.000 exemplaren. Er is geen telpost in Nederland waar dit fenomeen van deze lange afstandstrekker zo massaal kan worden beleefd.

Het grootste deel van de Zeeuwse Gierzwaluwen broedt in de oude delen van steden en in mindere mate in dorpen. Het nest bevindt zich meestal onder oude of kapotte dakpannen, in nissen of muurspleten, op kerkzolders en dergelijke. In de aanloop naar het broeden 'gieren' de vogels door de straten of rondom de toren waarin ze (gaan) broeden.

Van belang is de aanwezigheid van een vrije doorgang naar de nestplaats, die immers direct wordt aangevlogen. Populair bij Gierzwaluwen zijn de zogenaamde mansardedaken. Door sloop en restauratie zijn de laatste decennia veel traditionele broedplaatsen verdwenen. Deze zijn slechts ten dele gecompenseerd door het aanbrengen van speciale nestkasten en voor Gierzwaluwen ontworpen dakpannen. De vogelwerkgroep van 't Duumpje spant zich al jaren in om de nestgelegenheid van de Gierzwaluw te beschermen en verbeteren. De Lutherse kerk in Groede is daar een sprekend voorbeeld van. In tientallen nestkasten, aangebracht bij de restauratie van de kerk, broeden nu nog steeds Gier-

Voorjaarstrek van Gierzwaluw op Telpost Breskens 1981-2020. Gemiddeld aantal per uur. (Bron Avifauna Zeelandica 2022)

Nestkast met Gierzwaluw in de Lutherse Kerk van Groede.

Foto Huub Buysse

zwaluwen onder het toezien van enkele camera's. Er valt immers nog steeds veel te ontdekken aan deze mysterieuze vogel, die los van het broeden in de zomer, zijn gehele leven in de lucht doorbrengt.

Gierzwaluwen zijn lastig te tellen omdat broedplaatsen moeilijk te lokaliseren zijn. In Nederland werd de broedpopulatie rond 2015 - met veel slagen om de arm - geschat op 40.000-60.000 paren, waarvan 2000-3000 paar in Zeeland.

Voor West-Zeeuws-Vlaanderen werd de broedpopulatie rond 1985 op 100-150 paren geschat en dit is mogelijk nog steeds zo. Een nieuwe inventarisatie is hard nodig is om verlies van huidige broedplaatsen te voorkomen en de kansen voor nieuwe plekken te grijpen. Zeker vooraf aan renovatie van bestaande wijken verdient deze beschermde soort onze serieuze aandacht.

De zichtbare najaarstrek van Gierzwaluwen is veel minder omvangrijk en spectaculair dan de voorjaarstrek. In juli en augustus is de wegtrek weer al naar tropisch Afrika. Daarna nemen de aantallen geleidelijk af tot midden september. Dan is het weer wachten tot april...

Zomertortel

Voor oudere Zeeuwen is de Zomertortel (vroeger Tortelduif genoemd) geen onbekende. In de kuststrook, op vele boerenerven en in dichte stukjes struweel, soms midden in de dorpen, kon je het zingende mannetje horen, vaak zichtbaar op een dode, uitstekende tak. En als jonge vogelaar telde ik rond 1980 op goede ochtenden in mei vaak honderden trekkende Zomertortels langs Breskens. In het vroege najaar zag ik groepen tot bijna tweehonderd vogels het valgraan eten in de polders rondom IJzendijke.

Nederland bevindt zich aan de noordwestgrens van het broedareaal. Rond 1980 werd de Zeeuwse populatie nog geschat op ca. 3000 paren, waarvan een kwart in West-Zeeuws-Vlaanderen. Sindsdien was er een afname met ruim 90 procent tot een schamele 1.200-1.400 paren rond 2015 in heel Nederland. In

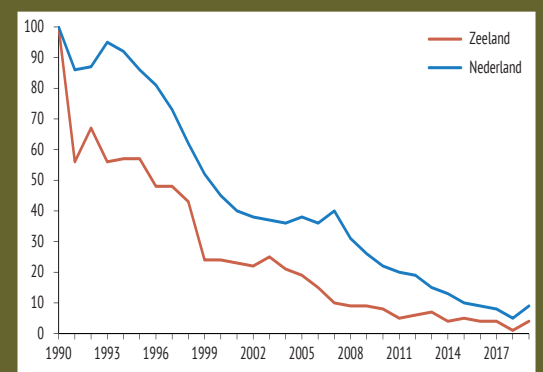
Zomertortel.

Foto: Johnny du Burck

2020 is de Zeeuwse populatie geslonken tot onder de 200 paren. De meeste paren broeden in een brede kuststrook van Schouwen, Walcheren en West-Zeeuws-Vlaanderen. De Wallen van Retranchement vormen nog een bescheiden bolwerk. In de jaren 2016-2020 werden op Telpost Breskens nog slechts 39-81 exemplaren geteld in een heel voorjaar.

De drastische afname wordt toegeschreven aan het gebruik van bestrijdingsmiddelen, habitatvernietiging (onder andere van heggen in Zeeland en van slaapbosjes in Afrika) en een hoge jachtdruk in Zuid Europa. In het agrarische gebied van Nederland is sprake van een sterk verminderd aanbod aan onkruidzaden met een negatief effect op het aantal jongen. Speciaal beheerde voedselveldjes op korte afstand van de broedplaats kunnen mogelijk op een positieve wijze bijdragen aan het voedselprobleem. En natuurlijk het aan banden leggen van de massale jacht in de zuidelijke Europa.

De op 13 juni 2020 als volwassen vogel op Walcheren van een zender voorziene Zomertortel ('Jos' genaamd) vertrok hier op 14 september, vloog langs Parijs en de Franse westkust, pauzeerde van 17 tot 24 september bij Valladolid, Spanje, en trok daarna over de Sahara. Van 29 september tot 26 oktober verbleef de vogel in Zuid-Mauritanië en Noord-Senegal en overwinterde van 28 oktober tot 23 april 2021 nabij de Senegal Rivier in Mali. 'Jos' verliet Mali op 26 april, pauzeerde van even in Noord-Marokko en trok verder door het binnenland van Spanje en Frankrijk, om op 17 mei 2021 op Walcheren te arriveren (zie ook www.zomertortels.nl).

Ontwikkeling (index) van de broedpopulatie van de Zomertortel in Nederland en Zeeland.

(Bron Avifauna Zeelandica 2022)